

II. ULUSLARARASI KADIN VE HUKUK SEMPOZYUMU

YOKSULLUK NAFAKASI HAKKINDAKİ GÜNCEL MESELELERİN KADIN HAKLARI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Zafer KAHRAMAN
Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
zafer.kahraman@law.bau.edu.tr

Özet

Yoksulluk nafakası, ahlaki ve sosyal düşüncelere dayanır. Boşanma sonrası yoksulluğa düşecek olan tarafı korumaya yöneliktir. Bir ceza yahut tazminat değildir; bir tür yardım nafakasıdır. Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğindedir. Günümüzde, yoksulluk nafakasının özellikle süresiz olması nedeniyle hakkaniyete aykırı sonuçlara yol açtığı; bazı eşler tarafından ömür boyu bir kazanç garantisi olarak görüldüğü ileri sürülmüş ve tüm bu nedenlerle nafakanın bir süreyle sınırlı olması gerektiği ileri sürülmüştür.

Konu özellikle kadın hakları bakımından önem taşıdığından, dikkatli bir değerlendirmeye tâbi tutulmalıdır. İşbu tebliğ kapsamında, süreli nafakaya ilişkin tartışmalar ele alınarak, kadın hakları bakımından incelenecek ve konuya ilişkin görüş ve önerilerimiz açıklanacaktır.

Abstract

ANALYSIS OF THE CURRENT ISSUES ABOUT POVERTY ALIMONY REGARDING WOMEN'S RIGHTS

Alimony is based on moral and social considerations. It aims protecting the ex-spouse that will fall into poverty after divorce. It is neither a penalty nor a compensation. This is a welfare allowance. This should be considered as the continuation of the obligation of solidarity and cooperation between the spouses which exists during the marriage union, even after the divorce. Actually, it is asserted, in the doctrine, that the alimony which can be collected indefinitely may cause unfair results. In fact, it is seen as a lifetime guarantee for some ex-spouses. Therefore, it has been suggested, in the doctrine, that alimony should be limited for a period of time.

The issue should be subject to careful consideration, especially in terms of women's rights. Within the scope of this paper, this issue will be examined and discussed regarding the women's rights and our opinions and suggestions will be explained.

GİRİŞ

Hukukumuzda ahlaki ve sosyal düşüncelere dayanarak ihdas edilmiş olan yoksulluk nafakası, kaynağını evlilik içindeki dayanışma yükümlülüğünden almakta, eşler arasında var olan bu yükümlülüğün evlilik sonrasındaki uzantısı olarak görülmektedir. Ancak, karşılaştırmalı hukukta bu düşünceden uzaklaşmakta ve boşanmanın, eşlerin sadece hayat ortaklıklarını değil, ekonomik birlikteliklerini de sonlandırdığı düşüncesi yaygın hale

gelmektedir. Türk hukukunda da, nafakanın herkes için mutlak ve belirli bir süreyle sınırlı olması gerektiğini savunan görüşler ileri sürülmektedir. Bu konuda, TMK m. 175 hükmündeki “süresiz” ibaresinin kanundan çıkarılması ve bir süre sınırı konması yönünde tartışmalar söz konusudur.

Aşağıda, öncelikle yoksulluk nafakasına ilişkin genel bazı açıklamalar yapılacak, ardından yoksulluk nafakasının unsurları ana hatlarıyla incelenecek, sonrasında nafakanın süresine ilişkin tartışmalar ele alınarak konuya ilişkin görüşümüz ve önerdiğimiz kıstaslar hukuki bir inceleme metodu takip edilerek açıklanmaya çalışılacaktır.

I. YOKSULLUK NAFKASINA İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR

Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşen eşe, mali durumu iyi olan eş tarafından geçimini sağlayabilmesi için yardım edilmesini öngörür. Söz konusu madde hükmü uyarınca, mahkeme tarafından yoksulluk nafakası ödenmesine karar verilebilmesi için; evliliğin boşanma ile sona ermiş olması, yoksulluğa düşen tarafın nafaka ödenmesini talep etmiş olması, nafaka talep eden tarafın boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olması, nafaka talep eden tarafın kusurunun nafaka talep edilen tarafın kusurundan daha ağır olmaması ve nafaka talep edilen tarafın nafaka ödeyebilecek mali güce sahip olması gerekir.

Bu hüküm, ahlaki ve sosyal düşüncelere dayanır¹: Boşanma sonrası yoksulluğa düşecek olan tarafı korumaya yöneliktir. Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğindedir².

Evlilik devam ederken, eşler arasında yer alan yükümlülüklerin başında sadakat ve yardımlaşma gelir. Evlilik birliği devam ettiği sürece eşler birbirlerine yardımcı olma (TMK m.185/III) ve birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılma (TMK

¹ VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet, Türk Medeni Hukuku, C. II, Aile Hukuku, 5. Bası, İstanbul 1965, s. 261; FEYZİOĞLU, Feyzi Necmettin/ÖZAKMAN, Cumhuriyet/SARIAL, Enis, Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul 1986, s. 396; ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, 6. Bası, Ankara 2015, s. 833; CEYLAN, Ebru, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, İstanbul 2006, s. 104; LÜCHINGER, Adolf/GEİSER, Thomas, Basler Kommentar (BaK) zum Schweizerischen Privatrecht, Zivilgesetzbuch I, 2. Auflage, Basel-Genf-München 2002, Art. 152, N.1; HAUSHEER, Heinz/REUSSER, Ruth/GEİSER, Thomas, Berner Kommentar (BK) Band II, Das Familienrecht, 1. Abteilung: das Eherecht, 2. Teilband, Bern 1999, Art. 159, N. 46; Yarg. 2.HD. 15.03.2013, E. 15803, K. 7026 (Kazancı).

² TEKİNAY, Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, İstanbul 1978, s. 246; ÖZTAN, s. 832 vd.; CEYLAN, s. 105; Anayasa Mahkemesi Kararı, 17.05.2012, E. 136, K. 72 (Resmi Gazete 26.06.2012, S. 28335); Yarg. 3. HD. 21.06.2017, E. 10430, K. 10625 (KIRMIZI, Mustafa, Yargıtay Kararları Işığında Aile Hukuku Davaları, Ankara 2018, s. 664-665); BGE 119 II 12, 15.

m.186/III) yükümlülüğü altında bulunurlar. Boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte her iki yükümlülük de ortadan kalkmasına rağmen, tek başına geçimini sağlayamayan tarafa, evlilik sonrası dayanışma ilkesi gereğince yoksulluk nafakası isteminde bulunma hakkı tanınır (TMK m. 175). Bu düzenleme, evlilik boyunca eşler arasında birbirlerine yardımcı olacakları yönünde oluşan güvenin evlilik sonrasında da korunması düşüncesinin bir yansımasıdır³.

Belirtmek gerekir ki, karşılaştırmalı hukukta bu düşünce zaman içinde mutlak geçerliliğini kaybetmiştir. Evlilik sonrası, kişinin; sadece hayat ortaklığını değil, ekonomik birlikteliğini de bozarak, kendi yolunda yürümesi kabul edilmeye başlanan bir ilkedir. Örneğin, Alman Medeni Kanunu (BGB) § 1569 hükmünde, boşanmadan sonra taraflar kendi geçimlerini sağlama yükümlülüğü altında oldukları düzenlenmektedir. Buna göre, boşanma sonrasında tarafların ekonomik anlamda kişisel sorumluluklarını üstlenmeleri ilke olarak kabul edilmiş; ancak istisnaen geçimini sağlama yeteneğine sahip olmayan tarafın kanunda belirtilen koşullar kapsamında (istisnai olarak!) nafaka istemesi de mümkün kılınmıştır⁴. Diğer bir deyişle, bir eş boşanma nedeniyle muhtaç duruma düşecekse ve bu durumun devam edeceği sürece nafaka talep edebilecektir⁵.

İsviçre Hukukunda ise, Anglo-Amerikan hukuk düzeninden gelen clean break ilkesinin 2000 yılında yapılan reformda etkili olduğu görülmektedir. Buna göre; boşanmaya bağlı ekonomik olumsuzlukların mümkün olduğunca kısa bir zaman içinde taraflar arasında paylaştırılarak dengelenmesi ve böylece ekonomik nitelikli yükümlülükler son verilmesi gerekir. İsv. MK. m. 125/I hükmü, ekonomik anlamda tek başına geçimini sağlama düşüncesi üzerine yapılandırılmış ve eski düzenlemenin aksine, kural olarak, süresiz nafaka ödenmesine dayalı sistem terk edilmiştir⁶.

II. YOKSULLUK NAFAKASI TALEBİNİN UNSURLARI

Hâkim, yoksulluk nafakasını talep üzerine kararlaştırır, kendiliğinden bu nafakaya hükmedemez⁷. Ancak, nafakanın mutlaka boşanma davasında talep edilmesi gerekmez; ayrı

³ KOCABAŞ, Gediz, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuki Araştırmalar Dergisi, C.19, S.1, 2013, s. 360.

⁴ KOCABAŞ, s. 361 vd.

⁵ BURCUOĞLU, Halûk, Alman Hukukunda Yeni Boşanma Sistemi ve Bu Sistem Işığında Türk Boşanma Hukukuna İlişkin Bazı Öneriler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 48, Sayı 1-4, s. 130.

⁶ KOCABAŞ, s. 363 vd.

⁷ FEYZİOĞLU/ÖZAKMAN/SARIAL, s. 399; ÖZTAN, s. 836; DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/ GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, İstanbul 2019, N. 795; AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya, Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, C.II, 18. Bası, İstanbul 2016, s. 303; KILIÇOĞLU, Ahmet M., Aile Hukuku, 3. Bası, Ankara 2017, s. 135; CEYLAN, s. 107; KÖSEOĞLU, Bilal/ KOCAĞA, Köksal, Aile

davanın açılması da mümkündür⁸. Ayrı açılacak olan bu dava, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren en geç bir yıl içinde zamanaşımına uğrayacaktır (TMK m.178). Anlaşmalı boşanma halinde de, nafaka boşanma protokolünde düzenlenmiş olabilir (TMK m. 166/III ve m. 184/b.5).

Ayrıca, nafaka talep edebilmek için eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olması şarttır⁹. Kanunkoyucu, “yoksulluk”tan ne anlaşılması gerektiğini açıklamamış, bu bakımdan bir hüküm içi boşluk bırakmıştır¹⁰. Bu boşluk, yargı kararlarıyla doldurulmuştur. Yargıtay’a göre¹¹; yoksulluk ekonomik ve sosyal koşullarla doğrudan ilgilidir. Bu nedenle, bunu ülkenin ekonomik ve sosyal koşullarını dikkate alarak belirlemek gereklidir. Buna göre; yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek gerekir.

Bize göre, yoksulluk nafakasının amacı, boşanma öncesindeki hayat tarzının kaybını telafi etmek, tazmin etmek ya da kişiyi refah içinde yaşatmak olmamalıdır¹²; yoksulluk nafakası, sadece kişinin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması için kanuni bir yardımlaşma yükümlülüğüdür¹³. Yoksulluğa düşmek; günlük, olağan ve zorunlu giderlerini karşılayamaz durumda olmak olarak anlaşılmalıdır¹⁴. Kanaatimizce, kendi mali imkanları ve çalışma gücüyle geçimini sağlayamayan kimse, yoksulluk haline düşecek sayılmalıdır¹⁵.

Hukuku ve Uygulaması, Ankara 2011, s. 190; Yarg. HGK. 30.01.2008, E. 2-51, K. 87 (HELVACI, İlhan, Gerekeçeli-Karşılaştırmalı-İçtihatlı-Notlu, Türk Medeni Kanunu, C. II, Aile Hukuku, İstanbul 2013, s. 166); Yarg. 2. HD. 01.04.2002, E. 3925, K. 4518; Yarg. 2. HD. 20.02.2002, E. 1693, K. 2334 (ÖZÜĞÜR, Ali İhsan, Gerekeçeli Açıklamalı İçtihatlı Nafaka Hukuku, Ankara 2002, s. 220, 230); Yarg. 2. HD. 15.05.1998, E. 4942, K. 6010; Yarg. 2. HD. 15.03.2004, E. 2437, K. 3259; Yarg. 2. HD. 25.03.2002, E. 3370, K. 4218; Yarg. 2. HD. 10.05.2005, E. 3654, K. 7679; Yarg. 2. HD. 14.06.2004, E. 7007, K. 7746 (GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku, Ankara 2008, s. 1086); Yarg. 3. HD. 13.06.2006, E. 2072, K. 2575 (YAVUZ, Nihat, Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı İle İlgili Davalar, Ankara 2008, s. 279).

⁸ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N. 797; CEYLAN, s. 114; Yarg. 2. HD. 04.03.1998, E. 1421, K. 2560 (YKD 1998, C.14, s. 657).

⁹ GENÇCAN, s. 1081. Yarg. 2. HD. 28.05.2002, E. 4112, K. 7168 (ÖZÜĞÜR, s. 215).

¹⁰ ÖZTAN, s. 834 vd.

¹¹ Yarg. HGK. 07.10.1998, E. 2-656, K. 688; Yarg. HGK. 28.02.2007, E. 3-84, K. 95; Yarg. HGK. 16.05.2007, E. 2-275, K. 275 (Kazancı); Yarg. HGK. 10.11.2010, E. 2-614, K. 597 (HELVACI, s. 164); Yarg. 2. HD. 10.10.1991, E. 9589, K. 12321(KÖSEOĞLU/KOCAAĞA, s. 187).

¹² Karşıt görüşte olan *Burcuoğlu*'na göre, “yoksulluk” sözcüğünde ısrar etmek yerine, eşlerin evlilik süresince sürdürdükleri yaşamı devam ettirmeleri için nafakaya hükmedilmesi yerinde olacaktır (BURCUOĞLU, Halûk, Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Gözlemler, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 4, Sayı 2, Aralık 2018, s. 10-11).

¹³ Yarg. 2.HD. 15.03.2013, E. 15803, K. 7026 (Kazancı).

¹⁴ CEYLAN, s. 108.

¹⁵ KÖSEOĞLU/KOCAAĞA, s. 187.

Nafaka, esasen bir tazminat olmadığı için, nafaka yükümlüsünün kusurlu olup olmadığının nafakanın belirlenmesi açısından bir önemi yoktur¹⁶. Önemli olan, nafaka talep eden eşin, boşanmayı meydana getiren hususlarda diğer eşten daha az kusurlu olmasıdır¹⁷.

Öte yandan, nafakaya, yükümlünün mali gücü ölçüsünde hükmedilmelidir¹⁸. Nafaka ödeyecek olan eşin ödeme gücü ile yoksulluğa düşecek eşin ihtiyaçları arasında bir denge kurulmaya çalışılmalıdır¹⁹. Nafaka yükümlüsünün mali gücünü zorlayacak, hakkaniyetli olmayan bir nafakaya hükmedilmemelidir²⁰.

III. NAFAKANIN SÜRESİNE İLİŞKİN TARTIŞMALAR

Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesi nafakaya "süresiz" olarak karar verilebileceğini ihdas etmiştir. Ancak, bazı hallerde, nafakaya ilişkin mahkeme kararının belirli bir süreyle sınırlandırıldığı haller de söz konusu olabilir. Açıklamak gerekirse; yoksulluk nafakası talep eden eş, işbu talebini bir süreyle sınırlamış olabilir yahut anlaşmalı boşanma hallerinde, boşanma protokolü çerçevesinde de nafakanın belirli bir süreyle sınırlı olarak ödenmesi kararlaştırılabilir. İşbu hallerde, taleple bağlılık ilkesi²¹ gereğince hâkim, (nafakaya ilişkin diğer koşullar oluştuysa) talep edilen süre kadar nafaka ödenmesine hükmedebilir²². Görüldüğü üzere; TMK m. 175/I hükmü, belirli bir süre ile nafaka talep edilmesine engel değildir²³.

¹⁶ ÖZTAN, s. 839; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N. 800; ERDEM, Mehmet, Aile Hukuku, Ankara 2018, s. 197; KILIÇOĞLU, s. 136; KÖSEOĞLU/KOCAAĞA, s. 189; Yarg. 2. HD. 15.11.2011, E. 12751, K. 18564 (Kazancı).

¹⁷ AKINTÜRK/ATEŞ, s. 303; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N. 799; KILIÇOĞLU, s. 135; ERDEM, s. 198; CEYLAN, s. 110 vd.; KÖSEOĞLU/KOCAAĞA, s. 189; Yarg. 2. HD. 20.11.2000, E. 14218, K. 14480 (YKD. 2001, C.28, s. 665); Yarg. 2. HD. 09.12.2004, E. 13429, K. 14852; Yarg. 2. HD. 29.05.2006, E. 1952, K. 8353; Yarg. 2. HD. 10.03.2005, E. 1657, K. 3658 (GENÇCAN, s. 1033). Kusurun eşitliği halinde yine nafakaya hükmedilebilecektir (ÖZTAN, s. 838; YAĞCI, Kürşat, "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu", İstanbul Hukuk Mecmuası, Sayı: 76/1, 2018, s. 324; Yarg. 2. HD. 19.10.2006, E. 13388, K. 14328 [Kazancı]; Yarg. 2. HD. 02.04.2002, E. 17708, K. 4649; Yarg. 2. HD. 05.03.2002, E. 2449, K. 2887 [ÖZÜĞÜR, s. 219, 228]; Yarg. 2. HD. 02.03.2005, E. 1312, K. 3100; Yarg. 2. HD. 27.12.2004, E. 14495, K. 15702; Yarg. 2. HD. 17.03.2005, E. 1833, K. 4140; Yarg. 2. HD. 04.04.2005, E. 4463, K. 5342; Yarg. 2. HD. 17.05.2004, E. 5498, K. 6348; Yarg. 2. HD. 20.09.2004, E. 9118, K. 10229; Yarg. 2. HD. 02.03.2005, E. 918, K. 3140 [GENÇCAN, s. 1037]).

¹⁸ Yarg. HGK. 14.11.2012, E. 2-529, K. 779 (Kazancı).

¹⁹ FEYZİOĞLU/ÖZAKMAN/SARIAL, s. 398; ÖZTAN, s. 840; AKINTÜRK/ATEŞ, s. 304; ERDEM, s. 201-202; KÖSEOĞLU/KOCAAĞA, s. 192; Yarg. 3. HD. 13.03.2014, E. 3096, K. 4000 (Kazancı).

²⁰ Yarg. 3. HD. 21.10.2002, E. 11749, K. 12260; Yarg. 3. HD. 10.09.2012, E. 12553, K. 18377 (Kazancı).

²¹ HMK m. 26/I gereğince, "Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir."

²² YAĞCI, s. 325; CEYLAN, s. 116; Yarg. 2. HD. 11.05.2004, E. 3009, K. 6100 (GENÇCAN, s. 1093).

²³ RUHİ, Ahmet C. Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, 3.Bası, Ankara, Seçkin, 2010, s.46; CEYLAN, s.116; KÖSEOĞLU/KOCAAĞA, s. 192-193; YILDIRIM, Abdülkerim "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasındaki Süre Sorunu", Legal Hukuk Dergisi, C. 14, S. 157, Ocak 2016, s.77; ARBEK, Ömer, "Boşanmanın Mali Sonuçları", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.54, S.1, 2005, s.145; YAĞCI, s. 326.

Tartışmalı olan husus, nafakanın süresiz olarak ödenmesinin talep edildiği hallerde, mahkemenin, kanundan doğan bir zorunluluk olarak, bir süre sınırlaması olmaksızın nafakaya hükmetmesinin gerekip gerekmeyeceği, ya da nafakayı belirli bir süreyle sınırlandırma konusunda hâkimin takdir yetkisinin olup olmadığı meselesidir.

Belirtmek gerekir ki, söz konusu tartışma, daha önceden de Türk Hukukunda gündeme gelmişti. 1926 tarihli 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m.144 hükmünde yoksulluk nafakasının süresi bir yıl olarak belirlenmiş iken, öğretilerdeki eleştirileri haklı bulan kanunkoyucu, 1988 yılında 3444 sayılı kanunun 6. maddesi ile bu hükümde değişiklik yapmış ve süre sınırlamasını kaldırmıştır. Buna uygun olarak, 2002 yılında yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m.175 hükmünde de nafakanın “süresiz” olarak istenebileceği düzenlenmiştir. Günümüzde tartışmalara konu olan husus, TMK m. 175 hükmündeki “süresiz” ifadesidir.

Konuyla ilgili olarak, Anayasa Mahkemesi, boşanmayı takiben, mali gücü yerinde olan eşin, şartları bulunduğu sürece, yoksulluğa düşecek olan diğer eşini ekonomik olarak desteklemesinin ve asgari yaşam gereksinimlerini karşılamak için süresiz olarak yardımcı olmasının Anayasa’ya uygun olduğu sonucuna varmıştır²⁴. Anayasa Mahkemesi’nin sözü geçen kararı esasen iki temel gerekçe üzerine oturmaktadır: Bunlardan ilki, yoksulluk nafakasının zorunlu yaşam gereksinimlerini karşılamadan ötesine geçmeyeceği; ikinci ise TMK m.176 hükmüne göre, tarafların durumundaki değişikliklerin dikkate alınması suretiyle, yoksulluk nafakasının indirilebileceği veya kaldırılabiliridir. Diğer bir deyişle, Anayasa Mahkemesine göre, “süresiz” olarak ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman ölünceye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir²⁵. Bu hükmün amacı, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin, diğer eş tarafından, şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır²⁶. Diğer bir deyişle,

²⁴ Anayasa Mahkemesi Kararı, 17.05.2012, E. 136, K. 72 (Resmi Gazete, 26.06.2012, S. 28335).

²⁵ Nitekim, nafakanın artırımı ve azaltılmasını düzenleyen TMK m. 176/IV hükmünde açıkça yazılmamış olsa da nafakanın, sonradan şartların değişmesi halinde, tamamen kaldırılması da mümkündür (Bkz. SERİM, Azra Arkan, “Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.65, S.1, s.296; YILDIRIM, s.73-74; ERDEM, s.205. Ayrıca bkz. Anayasa Mahkemesi Kararı, 25.06.2009, E. 56, K. 94 [Resmi Gazete, 26.11.2009, S. 27418, Mükerrer]).

²⁶ Bu karar öğretide çeşitli eleştirilere hedef olmuştur. Bu eleştirilerden biri de, kişilik hakları bakımından incelemenin yapılmamış olması hakkındadır. Boşanma sonrasında bir tarafın ölünceye kadar diğer tarafa nafaka ödemeye mahkûm edilmesinin kişilik haklarına ölçüsüz veya hakkaniyete aykırı bir sınırlama getirip getirmediği (TMK 23) ise değerlendirilmemiştir. Zira kanun hükümlerinin, kişilik haklarına aykırı düşecek şekilde yorumlanmasını hukuk koruyamaz. Anayasa Mahkemesi, TMK 175/I hükmünün sosyal dayanışmayı sağlamak üzere Devletin sosyal ve ekonomik hayata bir müdahalesi olarak görmekte ise de, söz konusu müdahalenin ölçülü olması ve ekonomik kişilik haklarını aşırı ölçüde sınırlamaması gerekir (YAĞCI, s. 335, YILDIRIM, s. 82).

mahkeme, hükümde yer alan “süresiz” nafaka ibaresinin ahlaki ve sosyal düşüncelerden yola çıkılarak korunması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.

Öğretideki hakim görüşe ve içtihatlarla baktığımızda²⁷, süresiz nafakanın emredici olduğu, konuyla ilgili olarak hakime herhangi bir takdir yetkisinin tanınmamış olduğu kabul edildiğini görmekteyiz. Bu görüş uyarınca, kanunkoyucu nafakanın “süresiz” olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur.

Yargıtay’ın bu uygulaması, ömür boyu nafaka ödeme yükümlülüğünün, bazı hallerde, özellikle kısa süren ve çocuksuz evliliklerde, nafaka yükümlüsü aleyhine hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurmasına yol açabileceği düşüncesiyle öğretilde eleştirilmiştir²⁸. Günümüzde, yoksulluk nafakasına süre sınırı getirilmesi gerektiğine dair bazı görüşler ileri sürülmeye başlanmıştır²⁹. Tüm bunların sonucunda, yoksulluk nafakasına süre sınırı getiren olası bir kanun değişikliği, Aile Bakanlığının ve parlamento komisyonunun gündemine gelmiştir.

Kanaatimizce, kanun değişikliğiyle yoksulluk nafakasına her durumda ve herkes için uygulanacak kesin bir süre sınırı getirilmesi, somut olay adaletini sağlamaya yetmeyecek ve Türkiye’nin mevcut sosyo-ekonomik yapısında özellikle kadınlar için mağduriyetlerin yaşanmasına neden olacaktır³⁰. Nitekim, kanaatimizce, uzun süren evlilik hayatı boyunca çalışmayan bir kişinin, evliliğin sona ermesini takiben iş hayatına ilk defa atılması güçtür; zira, özgeçmişinde böylesine bir boşluk olan kimsenin iş hayatında kendisine yer bulması (kadın-erkek fark etmeksizin) güç olacaktır. Özellikle kadınların düşük istihdam oranları dikkate alındığında³¹, evli kadınların yıllarca çalışmayıp, boşanmayı takiben istihdam şansı bulmaları daha da zor görünmektedir.

²⁷ CEYLAN, s. 116; RUHİ, s.46; HATEMİ, Hüseyin/KALKAN-OĞUZTÜRK, Burcu, Aile Hukuku, 6.Bası, İstanbul 2018, N.115-116; ERDEM, s.204; DEMİR, Mecit, Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası, Ankara, Seçkin, 2018, s.64; UZUN, Mine Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, İstanbul 2013, s. 100; Yarg. 2.HD. 11.07.2012, E. 14283, K. 19487; Yarg. 2.HD. 07.06.2017, E. 24486, K. 7036; Yarg. 2.HD. 12.12.2017, E. 8859, K. 14407 (YAĞCI, s. 336-337).

²⁸ ARBEK, s.145.

²⁹ RUHİ, s.46; YILDIRIM, s.82-83 ve 85; OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, “Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı”, Public and Private International Law Bulletin, C.35, S.1, 2015, s.43.

³⁰ Aynı yönde bkz. MAKARACI-BAŞAK, Aslı/ ÖKTEM-ÇEVİK, Seda, “Yoksulluk Nafakası, Süreye İlişkin Çözüm”, Güncel Hukuk Dergisi, Sayı 175, Ocak-Şubat 2019, s. 21; YÜCEDAĞ, Nafiye, Kadının Talep Ettiği Yoksulluk Nafakası (Women’s Alimony)”, 6.Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali, Editor: Prof. Dr. Adem Sözüer “Yoksulluk”, Tebliğler, İstanbul, s.526; ŞAHİN, Mustafa, “Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 21/3, 2017, s.104.

³¹ Hanehalkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2016 yılında, Türkiye’de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı %46,3 olup bu oran erkeklerde %65,1, kadınlarda ise %28 oldu (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27594>). 2017 verilerine baktığımızda ise; 15 yaşın üzerindeki

IV. TMK m. 175 HÜKMÜNÜN NİTELİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞÜMÜZ

Kanaatimizce, TMK m. 175/I hükmünün “süresiz” nafakaya ilişkin düzenlemesi emredici değildir³²; zira, talep halinde süreli nafakaya hükmedilebilmekte; nafakanın hiç talep edilmediği hallerde ise hâkim nafaka ödenmesine kendiliğinden karar verememektedir. Hatta, nafakayı talep eden eş, bu talebinden feragat dahi edebilmektedir³³. Bize göre, talep olmaksızın karar verilemeyen, talep halinde süreyle sınırlanabilen, talepten feragat halinde tekrar ileri sürülemeyen bir hususun emredici sayılması isabetli değildir.

Kaldı ki, hükmün lafzı ve amacı birlikte yorumlandığında hakime takdir yetkisi tanındığı sonucuna varılmalıdır³⁴. Bu bakımdan, esasen nafaka talebinin süresiz olduğunun kabul edilmesi bizce gerekli olsa da; hakkaniyetin gerektirdiği ve çeşitli kıstaslara göre değerlendirilecek bazı hallerde, hâkimin süreli nafakaya hükmetmesinin istisnaen mümkün olduğunun kabul edilmesi isabetli olacaktır³⁵.

Bu görüşü ileri sürmekteki amacımız, nafakanın bazı evliliklerin sona ermesinde ömür boyu sürecek bir kazanç aracı olarak görülmesi nedeniyle kamuoyunda nafakayı mutlak bir süreyle sınırlamak yönünde oluşan görüşlerin bertaraf edilmesidir. Bunun yolu, nafakanın hakkaniyete aykırı olarak kullanılmasını önlemekten geçer. Bunun için, nafakanın her durumda ve herkes için sınırlanması bizce isabetli değildir. Kanaatimizce, kanunun emredici olmadığını da göz önünde tutarak; bazı hallerde ve hâkimin takdirine bağlı olarak süre sınırı öngörülmesi amacıyla hakkaniyete uygun kıstaslar belirlenmeli, sadece bu kıstaslara göre istisnaen yoksulluk nafakasına süre sınırı konulması kabul edilmelidir.

Nitekim, evliliğin ne kadar sürdüğü dikkate alındıktan ve kendisinden çalışmasını istemek dürüstlük kuralına aykırı düşmeyecek bir kişinin keyfi olarak nafaka talep

toplam nüfus içerisinde istihdam oranı erkeklerde %65,8 olmasına rağmen kadınlarda bu oran %29,3 seviyesinde kalıyor (<https://www.dogrulukpayi.com/bulten/2018-de-kadin-istatistikleri>). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) hesaplarına göre, 2017 yılında kadınların işgücüne katılma oranı %32 dolaylarındadır ve dünya sıralamasında Türkiye'nin yeri 165'dir (YENİLMEZ, Fusun/KILIÇ, Esin, “Türkiye’de İşgücüne Katılma Oranı-İşsizlik Oranı İlişkisi: Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Dayalı Bir Analiz”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Ağustos 2018, C. 13, S. 2, s. 55-76).

³² Aynı yönde Yağcı’ya göre; Yargıtay’ın yorumuna katılmak mümkün değildir. Yazara göre, kanunda açıkça yazılmayan hallerin tamamında, kanunun açıkça ifade etmediği şeylerin yasaklanmış olduğunun kabul edilmesi gerekeceği gibi bir hukuki yorum türü mevcut olmadığı gibi, böyle bir yorum mantık kuralları ile de bağdaşmaz (YAĞCI, s. 338).

³³ Yarg. 2. HD. 14.12.2004, E. 12498, K. 15073; Yarg. 2. HD. 08.04.2004, E. 3528, K. 4511; Yarg. 2. HD. 10.06.2004, E. 6702, K. 7604 (GENÇCAN, s. 1132-1133).

³⁴ Kaldı ki, TMK m. 176 gereğince, nafaka alacaklısı olan eşin mali ve sosyal durumundaki değişiklikler, özellikle bu eşin yeniden evlenmesi nedeniyle nafaka ortadan kaldırılabilirken, nafakanın süresiz olmasının emredici olduğundan ısrar etmek anlamsızdır.

³⁵ ÖZTAN, s. 841; MAKARACI-BAŞAK/ÖKTEM-ÇEVİK, s. 21.

edemeyeceği kabul edildikten sonra, hakkaniyete uygun bir nafakanın süresiz olarak talep edilmesinde bir sakınca bulunmasa gerekir³⁶.

Bu yolla, kamuoyunda nafakanın ömür boyu sürmesinin hakkaniyete aykırı olduğu yönünde oluşan kanaat sönecek, hakkaniyete uygun bir nafaka sistemi, toplumun da içine sinecek şekilde kabul edilmiş olacaktır. Aşağıda bu kıstasların ne olması gerektiğine ilişkin önerilerimiz ele alınacaktır.

V. KISTASLARA İLİŞKİN ÖNERİLERİMİZ

Kanaatimizce, yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesinde; Yargıtay'ın yoksulluğu tespit ederken ve nafakanın miktarını belirlerken kullandığı ölçütler, sürenin tayini bakımından da kullanılmaya müsaittir. İşbu kıstaslar; eşin mali gücü³⁷, evliliğin süresi, çocuklarının olup olmadığı, velayetin hangi eşte olduğu, boşanmadan önceki hayat standartları³⁸ vs. olarak karşımıza çıkar. Hâkim, boşanma yüzünden yoksul kalan eşin yeteneklerini, işbulma ve çalışma ihtimalini dikkate alarak yoksulluk halinin ne kadar devam edeceğini kararında belirtip nafakayı bu süreyle sınırlayabilmelidir³⁹.

Öte yandan, kaynak İsviçre Hukukunda ise, nafakanın süresi ile ilgili olarak bir hüküm bulunmamaktadır; hâkim, aşağıda açıklayacağımız bazı kıstaslara göre irat şeklinde ödenecek olan nafakanın süresinin uzunluğunu takdir etmektedir. Kanaatimizce, Türk Hukukunda da İsviçre hukukundakine benzer kıstaslardan faydalanılması yerinde olacaktır⁴⁰.

İsviçre hukukunda, 5 yıldan kısa süren evlilikler, “kısa süreli”; 5-10 yıl arasında süren evlilikler, “orta süreli” ve 10 yıldan fazla süren evlilikler ise “uzun süreli” olarak sınıflandırılmış ve böylece evliliğin süresi, yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesinde ciddi bir rol oynamıştır⁴¹. Bizce, evliliğin süresi, nafakanın süresinin belirlenmesi açısından önemli bir kıstastır; zira, uzun süredir evli olan ve evlilik hayatı boyunca çalışmamış bir kimsenin; eğitimi, vasıfları ve çalışma gücü yerinde olsa bile, sıfırdan iş hayatına atılıp kendine bir iş bulması, hayatını kazanması güçtür. Federal Mahkemeye göre, beş yıldan kısa

³⁶ ERDEM, s. 204.

³⁷ Yarg. HGK. 14.11.2012, E. 2-529, K. 779 (Kazancı).

³⁸ Yarg. HGK. 11.03.2009, E. 2-73, K. 118; Yarg. HGK. 10.11.2010, E. 2-614, K. 597 (HELVACI, s. 164-165).

³⁹ TEKİNAY, s. 264.

⁴⁰ Benzer görüşte bkz. YAĞCI, s. 348 vd.

⁴¹ BGE 109 II 184; BGE 110 II 225; BGE 115 II 6; BGE 116 II 108. Ayrıntılı açıklama için bkz. YAĞCI, s. 328; KOCABAŞ, s.382 vd; TOSUN, Yalçın, “Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların İncelenmesi”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.10, S.129-130, Ankara, Seçkin, 2015, s.53-77.

sürelî evliliklerde eşlerin iş hayatına girerek kendi hayatlarını kazanma ihtimalleri vardır; buna karşın uzun süreli evliliklerde bu ihtimal düşecektir⁴².

İsviçre Medeni Kanunu'nda yapılan 2000 tarihli revizyon sonrasında İsviçre Medeni Kanunu m. 125/II hükmünde nafakanın süresine ilişkin daha başka kıstasların da belirlendiğini görmekteyiz. Bu hüküm uyarınca dikkate alınması gereken kıstaslar; (i) evlilik süresince eşlerin görev paylaşımı, (ii) evliliğin süresi, (iii) evlilik devam ettiği sürece eşlerin sahip olduğu hayat standardı, (iv) eşlerin yaşları ve sağlık durumları, (v) eşlerin malvarlığı ve gelir durumları, (vi) eşlerin çocuklara bakım yükümlülükleri, (vii) eşlerin mesleki eğitimleri ve kariyer beklentileri ve iş yaşamına yeniden girebilmeleri için gerekli olan masraflar, (viii) yaşlılık aylığı, ölüm aylığı ve mesleki emeklilik maaşı ya da diğer özel veya kamusal emekli maaşları ya da bunların herhangi bir kısmından vazgeçilmesi durumunda elde edilmesi beklenen gelirler olarak karşımıza çıkar.

Bu kıstaslar içinde kanaatimizce en önemlileri, evlilik süresince eşlerin görev paylaşımı ve evliliğin süresidir; zira bunlar, eşlerin boşanma sonrasında geçimini sağlayacak bir iş bulma olasılığını etkileyecektir. Özellikle, uzun süren bir evlilikte, eşlerden birisi evlilik süresince çalışmış ve diğer eş hiç çalışmamış ise, özgeçmişinde bu ölçüde boşluk bulunan eşin geçimini sağlayacak bir iş bulma olasılığı çok düşük olacaktır. Öte yandan, eşlerin eğitimi, önceki kariyerleri, iş hayatına girmekte karşılaşılabilecekleri zorluklar ve mevcut gelirleri de dikkate alınmalıdır.

SONUÇ

Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinde yapılacak bir kanun değişikliğiyle yoksulluk nafakasına her durumda ve herkes için uygulanacak kesin bir süre sınırı getirilmesi, çoğu örnekte somut olay adaletini sağlamaya yetmeyecek ve Türkiye'nin mevcut sosyo-ekonomik yapısında özellikle kadınlar için mağduriyetlerin yaşanmasına neden olacaktır. Zira, Türk aile yapısında eşler arasında yapılan görev paylaşımı dikkate alındığında, çoğu evlilikte kadınların iş hayatına girmediği görülmektedir. Kanaatimizce, uzun süren evlilik hayatı boyunca çalışmayan bir kişinin, evliliğin sona ermesini takiben iş hayatına ilk defa atılması güçtür; zira, özgeçmişinde böylesine bir boşluk olan kimsenin iş hayatında kendisine yer bulması (kadın-erkek fark etmeksizin) çok zor olacaktır.

Öte yandan, kanaatimizce, TMK m. 175 hükmünde bir değişiklik yapılmasına gerek olmaksızın mesele hakkında bazı çözümlere ulaşmak da mümkündür. Meselenin özü,

⁴² Açıklama için bkz. CEYLAN, s. 113-114.

nafakanın bazı evliliklerin sona ermesinde ömür boyu sürecek bir kazanç aracı olarak görülmesi nedeniyle kamuoyunda süresiz nafakanın hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurduğuna ilişkin kanaat oluşmasıdır. Bize göre, bu sorunun çözümü nafakayı mutlak bir süreyle sınırlamak değil, yoksulluk nafakasının hakkaniyete aykırı bir kazanç aracı olarak kullanılmasını önlemekten geçer.

Hukukumuzda, esasen nafaka talebinin bir süreyle sınırlanmadığı takdirde talebin süresiz olduğunun kabul edilmesi lazımdır. Ancak, talebin bu yönde olması halinde, hâkimin mutlaka süresiz nafakaya hükmetmesi kanaatimizce, gerekli değildir. Zira, TMK m. 175/I hükmü, Yargıtay'ın kabul ettiği görüşün aksine, bizce emredici değildir. Nitekim, talep olmaksızın karar verilemeyen, talep halinde süreyle sınırlanabilen, talepten feragat halinde tekrar ileri sürülemeyen bir hususun emredici sayılması mümkün değildir.

Bize göre, hâkim süre sınırı getirmek hususunda haklı bir gerekçesi olmadıkça yoksulluk nafakasına süresiz olarak karar vermelidir. Buna karşın, hakkaniyetin gerektirdiği ve çeşitli kıstaslara göre değerlendirilecek bazı istisnai hallerde, hâkimin süreli nafakaya hükmetmesinin mümkün olduğunun da kabul edilmesi kanaatimizce isabetli olacaktır.

Kanaatimizce, hakkaniyetin gerektirdiği hallerde nafakaya süre sınırı konulmasında takip edilmesi gereken temel kıstaslar; Yargıtay'ın nafakanın miktarını tayin ederken takip edilmesini gerekli gördüğü kıstaslar ile, kaynak İsviçre hukukunda İsv. MK. m. 125 hükmünde düzenlenen kıstaslar arasından çıkarılabilir. Bize göre, bu kıstasların en önemlileri; evlilik içinde görev paylaşımı, evliliğin süresi, eğitim durumları, önceki kariyerleri vb. eşlerin iş hayatına girişte karşılaşılabilecek zorlukları ölçmeye yarayacak hususlardır.

KAYNAKÇA

AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya, **Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku**, C.II, 18. Bası, İstanbul 2016.

ARBEL, Ömer, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.54, S.1, 2005, s.115-161.

BURCUOĞLU, Halûk, “Alman Hukukunda Yeni Boşanma Sistemi ve Bu Sistem Işığında Türk Boşanma Hukukuna İlişkin Bazı Öneriler”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt 48, Sayı 1-4, s. 113-140.

BURCUOĞLU, Halûk, “Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Gözlemler”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl 4, Sayı 2, Aralık 2018, s.1-12.

CEYLAN, Ebru, **Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları**, İstanbul 2006.

DEMİR, Mecit, **Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası**, Ankara, Seçkin, 2018.

DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/ GÜMÜŞ, Mustafa Alper, **Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku**, İstanbul 2019.

ERDEM, Mehmet, **Aile Hukuku**, Ankara 2018.

FEYZİOĞLU, Feyzi Necmettin/ÖZAKMAN, Cumhur/SARIAL, Enis, **Aile Hukuku**, 3. Bası, İstanbul 1986.

GENÇCAN, Ömer Uğur, **Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku**, Ankara 2008.

HATEMİ, Hüseyin/KALKAN-OĞUZTÜRK, Burcu, **Aile Hukuku**, 6.Bası, İstanbul 2018.

HAUSHEER, Heinz/REUSSER, Ruth/GEİSER, Thomas, **Berner Kommentar (BK) Band II, Das Familienrecht, 1. Abteilung: das Eherecht, 2. Teilband**, Bern 1999.

HELVACI, İlhan, **Gerekçeli-Karşılaştırmalı-İçtihatlı-Notlu, Türk Medeni Kanunu, C. II, Aile Hukuku**, İstanbul 2013.

Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com.tr

KILIÇOĞLU, Ahmet M., **Aile Hukuku**, 3. Bası, Ankara 2017.

KIRMIZI, Mustafa, **Yargıtay Kararları Işığında Aile Hukuku Davaları**, Ankara 2018.

KOCABAŞ, Gediz, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuki Araştırmalar Dergisi**, C.19, S.1, 2013, s. 357-391.

KÖSEOĞLU, Bilal/ KOCAAĞA, Köksal, **Aile Hukuku ve Uygulaması**, Ankara 2011.

LÜCHİNGER, Adolf/GEİSER, Thomas, **Basler Kommentar (BaK) zum Schweizerischen Privatrecht, Zivilgesetzbuch I, 2. Auflage**, Basel-Genf-München 2002.

MAKARACI-BAŞAK, Aslı/ ÖKTEM-ÇEVİK, Seda, “Yoksulluk Nafakası, Süreye İlişkin Çözüm”, **Güncel Hukuk Dergisi**, Sayı 175, Ocak-Şubat 2019, s. 20-21.

OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, “Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı”, **Public and Private International Law Bulletin**, C.35, S.1, 2015, s.29-46.

ÖZTAN, Bilge, **Aile Hukuku**, 6. Bası, Ankara 2015.

ÖZUĞUR, Ali İhsan, **Gerekçeli Açıklamalı İçtihatlı Nafaka Hukuku**, Ankara 2002.

RUHİ, Ahmet C., **Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku**, 3.Bası, Ankara, Seçkin, 2010.

SERİM, Azra Arkan, “Yoksulluk Nafakası”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C.65, S.1, s. 285-302.

ŞAHİN, Mustafa, “Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 21/3, 2017, s. 75-107.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi, **Türk Aile Hukuku**, İstanbul 1978.

TOSUN, Yalçın, “Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların İncelenmesi”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.10, S.129-130, Ankara, Seçkin, 2015, s.53-77.

UZUN, Mine, **Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası**, İstanbul 2013.

VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet, **Türk Medeni Hukuku, C. II, Aile Hukuku**, 5. Bası, İstanbul 1965.

YAĞCI, Kürşat, “Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu”, **İstanbul Hukuk Mecmuası**, Sayı: 76/1, 2018, s. 323-358.

YAVUZ, Nihat, **Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı İle İlgili Davalar**, Ankara 2008.

YENİLMEZ, Füsun/KILIÇ, Esin, “Türkiye’de İşgücüne Katılma Oranı-İşsizlik Oranı İlişkisi: Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Dayalı Bir Analiz”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Ağustos 2018, C. 13, S. 2, s. 55-76.

YILDIRIM, Abdülkerim “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, **Legal Hukuk Dergisi**, C. 14, S. 157, Ocak 2016, s. 59-88.

YÜCEDAĞ, Nafiye, “Kadının Talep Ettiği Yoksulluk Nafakası (Women’s Alimony)”, **6.Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali**, Editor: Prof. Dr. Adem Sözüer, “Yoksulluk”, Tebliğler, İstanbul, s. 509-529.